УДК 82.0:327.8(81’42+81’23)
DOI https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.5/46

Дроздовський Д. І.
https://orcid.org/0000-0002-2838-6086
Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України

ЛІТЕРАТУРНИЙ НАРАТИВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ХМАРНИЙ АТЛАС» Д. МІТЧЕЛЛА)

У статті літературний наратив розглянуто як інструмент деколонізації, що дає можливість відновити притлумлені голоси колонізованих народів і оприявнити нові форми культурного вираження. Проаналізовано роль гібридної ідентичності в контексті колоніального впливу, зокрема через творчість Леопольда Сенгора, який поєднує французьку мову з африканськими елементами, створюючи унікальний соціолінгвістичний простір. Акцентовано на важливості ритму як конструктивної домінанти в поезії Л. Сенгора, підкреслено його вплив на формування постколоніальної гібридної культурної ідентичності. Дослідження містить аналіз сучасних британського роману «Атлас хмар» Д. Мітчелла, що демонструє деколонізаційні тенденції. Доведено, що літературний наратив є засобом для переосмислення колоніальної спадщини. Проаналізовано колонізаційні процеси та дискурс деколонізації в літературі як інструмент формування світогляду в умовах геополітичних викликів. Автор розглядає деколонізацію як культурно-літературний процес, що передбачає розрив з імперськими наративами. Ключовим об’єктом дослідження є роман «Атлас хмар» Д. Мітчелла. Проаналізовано, що поезія Л. Сенгора є взірцем деколонізаційної політики через використання мовної гібридності та ритмізації як конструктивної домінанти мистецтва. Спираючись на праці І. Сатиго, автор доводить, що гібридна ідентичність є природною реакцією колонізованих народів на асиміляцію, а літературна іншомовність стає прагматичним засобом відновлення культурної автономії. Особливу увагу приділено аналізу шостого наративу роману «Атлас хмар» Д. Мітчелла, який інтерпретується як інструмент деколонізаційного дистанціювання від капіталістичних та імперських моделей: конструювання мови тубільного племені в постапокаліптичному майбутньому роману протиставляється логоцентричній парадигмі неоімперії. Такий підхід дозволяє переосмислити мову як «дім буття» (за М. Гайдеггером), що здатний або імпліцитно підтримувати колоніальні політики, або стати простором для їх заперечення. Стаття демонструє, як через наративні техніки та мовні стратегії література ревізіює колоніальне минуле та прогнозує альтернативні моделі майбутнього, заперечуючи концепцію «кінця історії» на користь ідей вічного повернення.

Ключові слова: *деколонізація, літературний наратив, гібридність, культурна ідентичність, постколоніальна теорія, наратологія, британський роман.*

Постановка проблеми. Літературний наратив як форма деколонізації – важливий об’єкт дослідження в сучасному літературознавстві, зокрема в контексті літературознавчої наратології, а в ширшому плані – культурології та історії ідей. Це стратегія, пов’язана з ревізією кодів взаємодії між *імперським центром* і його *колоніями* або *периферією*, яка, хоча й не мала юридично закріпленого статусу колонії, фактично ставала об’єктами колоніальної політики.

Деколонізація – процес, спрямований на усунення колоніальних структур і відновлення культурної, політичної та економічної автономії колонізованих народів. Це не лише політичний процес, а й культурний, який передбачає переосмислення ідентичності, мови та ін., що були під впливом колоніальної політики.

У художньому наративі деколонізація реалізується через переосмислення наративних структур, мовних практик і загалом соціокультурних кодів. Наратив роману може стати чинником деколонізації, оскільки він здатен відобразити історії, які раніше залишалися поза увагою, даючи можливість висловити голоси, що були пригнічені. Художній наратив може інтегрувати й оприявнювати в ревізіоністський спосіб елементи, що відо-

© Дроздовський Д. І., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

бражають культурну гібридність, даючи можливість створити нові наративи, які відображають досвід колонізованих народів, їхню боротьбу за самовизначення та відновлення культурної спадщини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Колонізаційні процеси та дискурс деколонізації в теорії літератури й культури мають особливе значення в контексті нинішньої ситуації в Україні, яка перебуває в стані війни з Росією. Цю війну можна розглядати в аспекті деколонізаційної ситуації XXI сторіччя, як приклад розриву з імперією, яка в різні культурно-історичні періоди прагнула реалізувати свою політику.

Досвід британської літератури – важливий чинник переосмислення деколонізаційних стратегій, зокрема на матеріалі сучасного роману «Атлас хмар». Один із ключових чинників модерністського періоду – *автентичність*, на чому наголошує в своїй дисертації О. Манюков [4], а також автор цієї розвідки [1; 2]. Важливо розглянути британський роман метамодерного періоду як інструмент ритуалізації деколонізаційних ідей.

Інноваційним у представленій розвідці є погляд на сучасний британський роман як засіб формування деколонізаційного світогляду через наративні техніки й мовні стратегії персонажів. Такий аспект реалізовано в романі «Атлас хмар» Д. Мітчелла. Проте подібна ідея знаходить свою реалізацію в різних наративах, створених авторами колоніального простору. Як реперну точку розгляньмо творчість Л. Сенгора, який є творцем дискурсу апартеїду, що поєднує філософсько-культурологічні та політичні концепції, а також особливі поетологічні техніки, притаманні Л. Сенгору як письменнику [див.: 6; 7; 9; 10; 13; 14; 15; 16; 17; 19; 20].

Поетичні твори Л. Сенгора оприявнюють специфіку африканських діалектів і загалом мовного ландшафту африканського регіону. Такі інтерполяції потрапляють у поле франкомовного літературного наративу, створюючи особливий тип гібридності [8; 11], яка, на думку сучасних дослідників, зокрема Ірини Сатиго, є формою деколонізації.

Поезія Л. Сенгора, сенегальського поета й політика, є прикладом того, як література може стати інструментом деколонізації, поєднуючи елементи французької мови з африканськими, створюючи унікальний мовний простір, що відображає культурну гібридну ідентичність. Л. Сенгор вводить у текст африканські діалекти, ритміку, образи та метафори, створюючи гібридний наратив, який підриває монолітність колоніального дискурсу. Його творчість є втіленням деколонізаційної політики, оскільки утверджує африканську ідентичність в контексті постколоніальної ревізії минулого. Л. Сенгор демонструє, як художнє слово може стати інструментом у процесі відновлення та ідентичнісного постколоніального самоусвідомлення.

Дослідниця І. Сатиго зауважує: «Питання культурної ідентичності колоніальних та постколоніальних літератур пов'язане з їхніми шуканнями гібридної ідентичності, що, з погляду К. Альбер та Е. Саїда, виявляється природним за подібних умов. Національна ідентичність як стала величина взагалі ставиться під сумнів (Н. Висоцька, Т. Мошовський), тому на перший план по відношенню до вивчення ідентичності колонізованих народів пропонується виводити на стільки національну, скільки саме культурну її складову» [12, с. 6].

У кандидатській дисертації І. Сатиго [12] порушує питання гібридності ідентичності, яка виникає в умовах колоніального впливу та культурної асиміляції. Поняття гібридної ідентичності, згадане в цитаті, відображає складність культурного досвіду народів, що зазнали колонізації. В умовах колоніального панування національна ідентичність часто розмивається, оскільки колонізовані народи мають справу з численними впливами, які формують їхню культурну самоідентифікацію. Гібридність стає природною реакцією на ці умови, оскільки дає можливість об'єднати елементи різних культур, створюючи нові форми художнього та загалом психоемоційного соціокультурного вираження. Вивчення ідентичності колонізованих народів має зосереджуватися не лише на національному, а й на культурному аспекті, що передбачає традиції, мову та інші елементи, які формують культурну спадщину. І. Сатиго акцентує на важливості культурної ідентичності в колоніальних та постколоніальних літературах, підкреслюючи, що *гібридність ідентичності* є природним наслідком колоніального впливу.

І. Сатиго звертає увагу на те, що «починаючи з практики Л. Сенгора, західноафриканська літературна іншомовність стає прагматично функціональною, спрямованою на процеси національної єдності і самоствердження. Підкреслюється, що гібридна природа сенегальського автора сьогодні вже є маркером європейської поетичної манери, реальною пропозицією оновлення поетичного письма» [12, с. 10]. Науковиця підкреслює важливість *літературної іншомовності*, що виникає у творчості Л. Сенгора, як ключового

елемента, який впливає на процеси самоствердження в Західній Африці. Ця ідея оприявнює нові обрії для розуміння ролі літератури в контексті постколоніальних суспільств, де культурні та мовні впливи переплітаються. І. Сатиго зазначає, що гібридна природа творчості Л. Сенгора стала маркером європейської поетичної манери. Це вказує на те, що поет, уживаючи французьку мову, створює нові поетичні форми, які відображають африканське коріння. І. Сатиго також підкреслює прагматичну функціональність іншомовності в Л. Сенгора. Це важливо, оскільки в умовах постколоніальної реальності, де національні ідентичності можуть бути розмитими, література стає засобом для відновлення культурної автономії.

Дослідниця доходить висновку: «Схожість засобів ритмізації тексту, властивих африканським, мадагаскарським та антильським поетам, свідчить про наявність типологічних сходжень франкомовної поезії континентальної та не континентальної літератур. Констатується, що попри певну генетичні спорідненість африканських літератур, джерелом якої виступає фольклорна традиція, типологічні сходження також аргументуються гібридизацією суспільного й ментального характерів за колоніальних часів, наявністю «зустрічних течій» психологічного та лінгвістичного характеру» [12, с. 11].

Науковиця заторкає важливий аспект, на якому ми зупинимося під час аналізу роману «Атлас хмар» Д. Мітчелла: «Ритм, як найважливіша ознака поезії негритюду, не постає функціональним чинником лише поетичного письма, він виступає в усіх видах негро-африканського мистецтва найбільш конструктивною домінантною» [12, с. 13]. Означення ритму як «найбільш конструктивної домінанти» свідчить про те, що він є фундаментальним елементом, який пронизує різноманітні жанри й форми мистецтва. У поезії негритюду ритм – це вираження культурної ідентичності, емоційного стану та соціального контексту; ба більше: ритмічні структури, запозичені з усної традиції, втілюють колективний досвід, світогляд африканських народів. Ритм, як зазначає науковиця, проникає в усі різновиди негро-африканського мистецтва. Це може включати музику, танець, живопис, театральні вистави. Наприклад, у музиці африканських народів ритм часто є основою композиції, що відображає культурні традиції. У танці ритм визначає рухи, створюючи зв'язок між виконавцями та глядачами.

Отже, ритм – універсальний засіб, що об'єднує різні форми мистецтва. У контексті негритюду ритм може бути сприйнятий як символ опору та самовираження, що випливає з колоніального минулого, стаючи засобом, за допомогою якого африканські митці можуть утверджувати ідентичність.

І. Сатиго висновує: «Ритмічність виступає основним інтермедіальним компонентом сенгорівського поетичного письма, проявляє себе насамперед як ментальний чинник: Сенгор проголошує ритм основною ознакою мистецтва в цілому» [12, с. 17]. Визначення ритмічності як інтермедіального чинника свідчить про те, що ритм у творчості Л. Сенгора – це зв'язуювальний елемент. І. Сатиго акцентує на ментальному аспекті ритму. Ритм у поезіях Л. Сенгора – спосіб вираження емоцій. Поет проголошує ритм основною ознакою мистецтва в цілому, що свідчить про його переконання в тому, що ритм здатен відображати сутність людського досвіду.

Реалізовано методологію прицільного прочитання тексту (*close reading*) та структурно-семіотичний метод, що дають можливість розкрити специфіку нарації в аспекті реалізації деколонізаційних тенденцій як одного з ключових мотивів і проблемно-тематичних вузлів роману «Атлас хмар».

Художній наратив роману «Атлас хмар» Д. Мітчелла розглянуто не лише як деколонізаційний інструмент у поширенні певних ідей через реалізацію хронотопу, що оприявнює т.зв. деколонізаційні ситуації, а і як форму творення особливої мови, яка долає спадок колонізаційного періоду й формує постколоніальну картину світу.

Постановка завдання: виявити механізми, через які літературний наратив трансформується в засіб деколонізаційного ревізіювання; окреслити, як мовна та культурна гібридність руйнує монолітність колоніального дискурсу; оприявнюючи стратегії деколонізації в британському метамодерністському романі «Атлас хмар» Д. Мітчелла.

Виклад основного матеріалу. У представленій студії літературний наратив розглядатимемо як своєрідний інструмент деколонізації. Залучення особливих мовних структур у такий наратив може бути засобом його гібридизації, що, відповідно, є формою творення деколонізаційного дискурсу та інструментом деколонізаційної політики, пов'язаної з ревізіюванням ідей, що стосуються колоніального дискурсу минулого, а також прогнозуванням уявного майбутнього в його дистопійних та постапокаліптичних формах, як це має місце в романі «Атлас хмар» Д. Мітчелла.

У романі «Атлас хмар» історія капіталізму постає, по суті, історією колоніальних взаємин. Шостий наратив роману – своєрідний чинник дистанціювання від капіталістичних моделей, а зображення тубільного племені стає чинником моделювання спільноти та її художньої репрезентації, яка відходить від капіталістичних відносин, а отже, від колоніальних форм внутрішньої взаємодії.

У романі «Атлас хмар» Д. Мітчелла [5] мова, якою послуговується персонаж Захрі в розділі «Sloosha's Crossin' an' Ev'rythin' After» [18], є не просто лінгвістичним явищем, а своєрідною художньою репрезентацією постапокаліптичної реальності. Така мова є мутованим, постапокаліптичним покручем англійської мови, а не чистою мовою Моріорі, хоча роман містить історичні покликання на Моріорі. Замість традиційної мови Māorі наратор експлуатує спотворену англійську, де граматика руйнується, слова стягнуто й зібгано у вигляді особливого сленгу. Ось кілька прикладів: у футуристичному діалекті *Valley* у романі *true true* означає абсолютну істину або реальність, *suddenwise* – зненацька, *cog* – розуміти або усвідомлювати, *yibberin'* – говорити або базікати тощо. Новий діалект оприявнює соціальну динаміку в світі, де традиційні цінності та мови втрачають своє значення. У «Тихоокеанському щоденнику Адама Юїнґа» розкрито колоніальну історію Моріорі, експліковано культурні конфлікти та рабство на Чатемських островах.

Суспільство апокаліптичного майбутнього в аналізованому у статті романі Д. Мітчелла мислиться як таке, що відмовляється від капіталізму, проте повертається до тубільних форм, що є своєрідною репрезентацією особливої *вітальності*, асоційованої з цим племенем, яке зображує британський письменник. Це плем'я може слугувати художньою реконструкцією племені маорі в Новій Зеландії, в тихоокеанському регіоні. Мова цього племені постає антиподом до мови, що має місце в історії про Нео-Сеул. Історія племені словесно візуалізує загарбницьку природу людини, потребу в колонізації, яка мала місце упродовж тисячоліть в історії людства: «Третім ударом для Моріорі стали китобійці, що великою силою стягувалися в Океанську бухту, Вайтангі, Овенгу & Те-Вакару для кільювання, поповнення припасів & відпочинку. Китярські коти & щурі плодились, ніби кари Єгипетські & їли птахів, що гніздилися у скелях, а Моріорі вельми покладались на їхні яйця як на джерело їжі. Четвертим ударом був цілий розмай болячок, котрі опосідали темніші раси, варто Білій цивілізації наблизитись. Вони ще дужче покосили місцеве населення» [5, с. 25].

Історія Моріорі в романі оприявнює колонізаторські інтенції та колоніальні відносини, які показані в «подвійній перспективі» (як агресія колонізаторів спонукала племена перебирати на себе моделі агресивної поведінки і вдаватися до не меншої жорстокості) або ж відповідно до моделі «double vision», за Н. Фраєм: «Та всі ті нещастя Моріорі могли б іще пережити, якби не повідомлене в Нову Зеландію про справдешній Ханаан лагун, що кишать вугром, про всіяні молюсками бухти & мешканців, котрі не знають ані битви, ані зброї. Для вух Нгаті Тама & Нгаті Мутунга, двох каніб Таранаки Те Аті Ава Маорі (пан Д'Арнок запевняє нас, що в Маорі кожна гілка генеалогічного дерева так само деталізована, як і в шанованих європейських вельмож; се правда – кожен хлопчак у сій неписьменній расі може не змигнувши оком згадати ім'я & «ранг» айда свого айда), сі чутки звучали як обіцянка компенсації за всі могили їхніх предківських маєтків, утрачені в недавніх «Мушкетних війнах». Вони відправили шпигів, котрі мали перевірити терпець Моріорі, порушуючи tapu & оскверняючи святі місця. Сі провокації Моріорі зустріли, як заповідав наш Господь, «підставивши другу щоку» & порушники повернулися в Нову Зеландію, потверджуючи звістку тихомирності Моріорі» [5, с. 25].

В «Атласі хмар» експліковано, як чутки про родючі землі та ресурси, такі як вугор і молюски, могли слугувати мотиватором для агресії та експансії, спонукаючи до військових дій під приводом компенсації за втрачені території. Колонізатори вдавалоися до обіцянок матеріальних благ для виправдання своїх дій. Це є частиною більшого наративу колонізації, де ресурси стають основним фактором, що спонукає до насильства. Згадка про капітана Гейрвуда та його роль у перевезенні Маорі до нових земель підкреслює, як військові альянси та різні економічні угоди використовувалися для зміцнення колоніальної влади. Це ілюструє, як військова сила та економічні інтереси переплітаються в контексті колонізації. Моріорі й Маорі прагнуть зберегти свою культуру та традиції в умовах зовнішнього тиску. «Ся недбалість Моріорі воздалась, коли кап. Гейрвуд, повернувся з Нової Зеландії з чотирма сотнями Маорі. Сього разу прибульці висунули претензію на Чатем згідно з takahi – маорійським ритуалом, що перекладається як «Ходжу землею – володію землею». Так Старий Рекоху розділяли & Моріорі відповідали, що вони тепер васали Маорі. На початку Грудня,

коли кілька десятків аборигенів почали протестувати, їх случаєм зарубали томагавками. Маорі виявилися вельми вправними учнями Англійців у «темних мистецтвах колонізації» [5, с. 26]. «Недбалість» Моріорі вказує на їхню вразливість до зовнішніх загроз. Це наслідок тривалої ізоляції та недостатньої підготовки до зустрічі з агресивними сусідами. Уживання терміна *takahi* для опису ритуалу, що означає «Ходжу землею – володію землею», підкреслює важливість зв'язку між землею та ідентичністю в маорійській культурі. Цей ритуал відображає розуміння землі як джерела життя та культурної спадщини. Заява Моріорі про те, що вони стали васалами Маорі, ілюструє зміни в соціальній структурі, які відбуваються в результаті колонізації. Опис насильства, коли «кілька десятків аборигенів почали протестувати» і були «зарубані томагавками», оприявнює жорстокість колоніальних практик. Насильство використовується як засіб контролю та придушення опору, що є характерним для багатьох історичних контекстів колонізації.

«Посеред острова Чатем у східній частині розлягається велика солончакова лагуна Те Ванга – практично внутрішнє море, живлене, проте, океанськими припливами, що перехлюстують через «вуха» лагуни Те Авапатікі. Чотирнадцять років тому на сій святій землі Моріорі провели віче. Три дні воно тривало, а метою було погодити одне єдине питання: чи проливати кров Маорі також знищує ману? Молодші чоловіки наполягали, що кредо Миру не включало чужоземних канібалів, про котрих їхні предки нічого не знали. Моріорі мусять убивати або самі будуть убиті. Старійшини закликали до мирного чину, бо доки Моріорі берегтимуть свою ману і свою землю, доти їхні боги & предки не допустять шкоди їхній расі» [5, с. 26]. Опис лагуни Те Ванга як «внутрішнього моря», живленого океанськими припливами, символізує зв'язок між природою та культурною ідентичністю Моріорі. Така лагуна – метафора культурної спадщини, яка, хоч і під загрозою, залишається важливою частиною тубільної екзистенції. Проведення віче на святій землі підкреслює важливість традиційних форм управління та консенсусу в культурі. Дискусія між молодшими чоловіками та старійшинами про те, чи варто проливати кров Маорі, ілюструє конфлікт між традиційними цінностями та потребою виживання: молодші представники прагнуть до активних дій у відповідь на загрозу, натомість старійшини закликають до збереження мани та миру. Мана, як духовна сила, є центральним елементом у культурі Моріорі, що визначає їхню ідентичність та зв'язок із пращурами. Утримання мани через мир та збереження землі підкреслює важливість духовних цінностей у їхній боротьбі за виживання. Висловлювання молодших чоловіків про чужоземних канібалів вказує на страх і ненависть до іншої культури, що є наслідком колоніального тиску. Це також підкреслює, як зовнішні загрози можуть формувати внутрішні конфлікти, змушуючи суспільство робити вибір між традиційними цінностями та виживанням.

Купака символізує в романі нову владу, яка, проте, нав'язує свої ідеали й цінності. Слова персонажа про «фальшиві ідоли» та «брудну мову» виявляє зневагу до Моріорі. Це свідчить про колоніальну ідеологію, яка вважає свої цінності вищими від місцевих традицій. Слова Купаки, що насміхаються з богів Моріорі, підкреслюють спробу знищити духовну ідентичність підкорених народів. «Господарем Аутуа став Купака, Маорі з татуюванням ящера. Він говорив своїм наляканим, зламаним рабам, що прийшов очистити їх від фальшивих ідолів («Що, вирятували вас ваші боги?» – насміхався Купака); їхньої брудної мови («Моя нагаїка навчить вас чистої маорійської!»); їхньої нечистої крові («Кровозмішання розтоптало вашу первісну ману!»). Відтоді Моріорі заборонили сходитися в спілки & кожне зачаття жінкою Моріорі від мужа Маорі вважалося за плід Маорі. Найперших переступців жорстоко страчували & хто зацілів, то жив у постійній летаргії, в котру їх заганяли жорстоким примусом. Аутуа розчищав землю, сіяв пшеницю & доглядав свиней у Купаки, поки не заробив досить довір'я, щоби притертися втекти» [5, с. 43]. Згадка про «нечисту кров» і «кровозмішення» експлуатує расистські уявлення, притаманні колонізаторам. На спілки між Моріорі й Маорі та жорстокі покарання для «переступців» свідчать про тотальний контроль, який здійснює нова влада: колонізатори використовують страх і насильство як засоби для підтримки свого домінування.

«Кораблі Білих людей принесли на Старий Рекоху лихоліття, як оповідав пан Д'Арнок, але також дива. Поки мій пасажир був іще хлопчаком, Аутуа хотів чимбільше вивчити про цих блідих людей із країв, саме існування котрих у часи його діда належало до царини мітів. Аутуа каже, що його батько був серед аборигенів, котрих привезений кап. Брогтоном десант зустрів у бухті Сутчіки & всеньке дитинство, раз попри раз, він слухав казку: про «Великого Альбатроса», котрий ступає ранковою млою; про його багато плюма-

жованих, химерно збудованих слуг, котрі припливали до берега в каное, дивлячись у протилежний бік; про тарабарщину слуг Альбатроса (пташина мова?); про їхній димний подих; про їхній страшний переступ tapu, що боронить чужинцям торкатись до каное (бо се проклинає судно & робить його непридатним для дальшого плавання, немов би удар сокири); про невтямні сварки; про ті «крикливі палиці», котрі магічним гнівом могли вбити людину на другому кінці коси & про яскраву спідницю океанічно-блакитного, хмарно-білого & криваво-червоного кольорів, яку слуги повішали на тичку перед тим, як поплисти до Великого Альбатроса. (Сей прапор по тому зняли і подарували вождю, котрий гордо його носив, допоки його не забрала золотух)» [5, с. 41–42]. Оповіді про «Великого Альбатроса» і його слуг ілюструють важливість усної традиції в передачі знань та цінностей. Згадка про «страшний переступ tapu», що забороняє чужинцям торкатися до каное, підкреслює важливість релігійних і культурних норм у житті Моріорі. Прапор, який «подарували вождю», символізує втрату автономії та культурної ідентичності, що може бути інтерпретовано як метафору колонізації.

Нео-Сеул, імперія майбутнього, як показано в романі «Атлас хмар», також має свою мову, виразно капіталістичну, оскільки бренди, всесвітньо відомі та впізнавані, такі як *Sony*, стають загальними назвами. Це свідчить про новий тип капіталістичних відносин, про особливу форму консьюмеризму, що постає сенсом життя та формою об'єднання в спільноті. Безперечно, такий консьюмеризм є ідеологічною моделлю, яка реалізує колоніальні відносини, глибоко приховані в суспільстві.

Шостий наратив роману – своєрідна художня форма деколонізації попередніх наративів роману та спробою поглянути на мову племені, яке живе в логоцентричній парадигмі, що реалізує себе й у мові, зокрема через утривалення колонізаційних відносин. Оскільки мова є «домом буття», за М. Гайдеґґером, то такий «дім буття», якщо імпліцитно містить колоніальну політику, стає чинником лобіювання передусім колоніальних політик.

У шостому наративі «Атласу хмар» відбувається конструювання принципово іншої мови племені, яке з'являється в постапокаліптичному майбутньому, коли неоімперія Нео-Сеул занепадає, і на зміну їй приходять тубільні племена, які, здається, починають історію спочатку. Таким чином, відбувається розгортання історії після історії, що діалектично заперечує концепцію Ф. Фукуями про «кінець історії», але водночас реалізує ніцшеанський пізньоромантичний дискурс в аспекті концепції *вічного повернення*.

Саме таке *вічне повернення* життя й вітальності відбувається в шостому наративі роману. Таким чином, історія цивілізації й капіталізму стала формою реалізації колоніальної політики, формою обмеження духу, перетворюючи суспільство на своєрідний паноптикум. У майбутньому в Нео-Сеулі Сонмі кидає виклик імперсько-колонізаторській системі свого часу, ставши героїчним біороботом, яка перемогла систему.

Наприкінці роману в метамодерністському [3] дусі порушено комплекс філософських питань гностичного характеру, які водночас мають стосунок до питань релігійного ґатунку та екзистенціалізму водночас: «Що зумовлює результати? Злі дії & благі дії.

Що зумовлює дії? Віра.

Віра – се водночас нагорода & поле бою, в умі & в свідомі ума – в земнім світі. Якщо ми віримо, що людство – се драбина з племен, колізій протистоянь, гніту & звірства, то саме таким людство й стає & Горрокси, Бурґаве & Гуси історії беруть гору. Таким, як я, заможним, привілейованим, удачливим, непогано ведеться в такім світі, звісно, якщо талант не підведе. Та що з того, коли сумління не має покою? Нащо ми підтримуємо панування власної раси, власних бойових кораблів, відкидаємо власний спадок & спадщину? Нащо боремося з «природнім» (ох, яке се лукаве слово!) порядком речей?

Нащо? Бо одного прекрасного дня цілком хижацький світ пожере сам себе. Саме так, диявол хапатиме останніх доти, доки перші не стануть останніми. Одній людині егоїзм спотворює душу; цілому людству егоїзм пророчить вимирання.

Чи ся ентропія закарбована в нашій природі?» [5, с. 525]. Визначення злих і благих дій як основи результатів підкреслює моральну відповідальність індивідів: кожен вибір має наслідки, які можуть впливати на ширше суспільство. Віра представлена як «нагорода та поле бою», це майже ренесансна арена для конфліктів, де різні переконання можуть призводити до протистоянь. Оповідач ставить під сумнів моральність певних дій, запитуючи, чому люди продовжують підтримувати системи, які завдають шкоди іншим. Егоїзм на індивідуальному рівні призводить до катастрофічних наслідків для суспільства, що підкреслює важливість колективної відповідальності.

Висновки. Деколонізація є перманентним процесом «деколонізації свідомості». Л. Сенгор

своєю творчістю та громадянською позицією продемонстрував, що впровадження африканських образів та метафор у французький поетичний текст перетворює мову на платформу для вираження африканського ідентичнісного гібридного наративу. Це підтверджує тезу І. Сатиго про те, що іншомовність стає прагматично функціональною, перетворюючись на маркер оновлення європейського поетичного письма в постколоніальній перспективі.

Ритм у мистецтві виходить за межі технічного прийому. Він є ментальним чинником, що структурує буття. Ритмічність є інтермедіальним компонентом, який пов'язує поезію, музику та танець у єдину систему культурного опору. Ця ритмічна домінанта дає можливість колонізованому суб'єкту відновити зв'язок із предками, землею та власною історією, що були витіснені колоніальним логоцентризмом.

Гібридність, згідно з К. Альбером та Е. Саїдом, не є дефектом, а «третім простором» (за Г. Бгабгою), де народжується нова ідентичність. У романі «Атлас хмар» Д. Мітчелла спостерігаємо подібну стратегію: відмова від капіталістичної мови Нео-Сеулу на користь тубільної мови племені є символічним актом деколонізації. Це свідчення того, що мова, позбавлена граматичних структур капіталістичного панування, стає простором свободи.

Оповідач у фіналі «Атласу хмар» пропонує альтернативу у романі створеній картині майбутнього, закликаючи до віри в можливість справедливого світу, де різні раси та віри можуть співіснувати мирно в трансреілігійній парадигмі Метамодерну (метаксис як метафора такого соціополітичного й культурного ландшафту, що поєднує зазвичай або досі не поєднуване). Водночас у фіналі роману Д. Мітчелла оприявнено крихкість прогресу: соціально-світоглядні зміни потребують зусиль і можуть бути легко зліквідовані через безвідповідальність або жорстокість тих, хто приходить до влади.

Список літератури:

1. Дроздовський Д. Автентичність як чинник метамодерністського містеріального метажанрового патерну. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.* Серія: Філологія. Журналістика. 2024. № 3, с. 202–209. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.3.1/33
2. Дроздовський Д. Автентичність сенсів як одна з «ознак часу» в романі «Субота» І. Мак'юена. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.* Серія: Філологія. Журналістика. 2024. № 2, с. 67–75. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.2/11
3. Дроздовський Д. Метамодернізм як феноменологічна категорія (дискусійні нотатки про дослідження Л. Мацевко-Бекерської). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.* Серія: Філологія. Журналістика. 2025. № 4, с. 283–293. DOI https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.4.1/45
4. Манюков О. Метамодернізм у пошуках нової автентичності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 – Філософія (Галузь знань 03 – Гуманітарні науки). Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2023. 193 с. URL: https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/f04df1a4-79b9-4539-b33c-65cccedb5de6/content
5. Мітчелл Д. Атлас хмар: роман; пер. з англ. К. Дудки, О. Українця. Київ : Жорж, 2025. 536 с.
6. Сатиго І. Білінгвізм ментальності як провідний фактор сучасної поетики у досвіді Леопольда Сенгора. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. *Мова і культура*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. Вип. 14. Т. VII (153). С. 182–186.
7. Сатиго І. Інтермедіальний вимір поетичного письма Леопольда Сенгора. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. *Питання літературознавства;* гол. ред. О.В. Червінська. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. Вип. 85. С. 47–57.
8. Сатиго І. Ментальні девіації ритмічної структури поетичного тексту: африканський франкомовний вірш Леопольда Сенгора. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. *Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць* / наук. ред. Бунчук Б. І. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. Вип. 585–586: Слов'янська філологія. С. 98–101.
9. Сатиго І. Ознаки містикологічної свідомості Леопольда Сенгора у поетичній збірці «Сутінкові пісні». *Питання літературознавства;* гол. ред. О.В. Червінська. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. Вип. 83. С. 60–67.
10. Сатиго І. Феномен іншомовності в артикуляції етнічної свідомості (з досвіду африканського письменника Леопольда Седара Сенгора). *Питання літературознавства: науковий збірник* / гол. ред. О.В. Червінська. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. Вип. 79. С. 195–202.

11. Сатиго І. Художні версії «полікультурного африканського націоналізму» в інтерпретації Леопольда Сенгора. *Наукові праці: науково-методичний журнал. Філологія. Літературознавство.* ЧДУ ім. П. Могили. Миколаїв, 2012. Вип. 188. С. 91–94.
12. Сатиго І. А. Творчість Леопольда Сенгора в контексті франкомовної поетичної традиції XX ст.: автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.01.04. Київ, 2014. 20 с.
13. Brunel P., Bourrel J.-R., Giguet F. Léopold Sédar Senghor. Paris: ADPF (Association pour la diffusion de la pensée française), 2006. 84 p.
14. Critical perspectives on Léopold Sédar Senghor; ed. by Janice Spleth. Colorado Springs, Col.: Three Continents Press, cop. 1993. 250 p.
15. Delas D. Léopold Sédar Senghor. Le maître de langue. Croissy-Beaubourg, Éditions Aden (« Le cercle des poètes disparus »), 2007. 301 p.
16. Kesteloot L. Senghor, negritude and francophonie on the threshold of the twenty-first century; transl. by Ellen Conroy Kennedy. Research in African Literatures:. 1990). vol. 21, no. 3, p. 51–57.
17. Kluback W. Léopold Sédar Senghor: from politics to poetry. New York [etc.]: Peter Lang, cop. 1997. XI, 117 p.
18. Mitchell D. Cloud Atlas. London: Random House. 2004. 528 p.
19. Saravaya G. Langage et poésie chez Shenghor. Paris: L'Harmattan, cop. 1989. 224 p.
20. Wylie H. Sow Fall, Sembene, Achebe and Senghor: literary representations of political realities. Nwanyibu: womanbeing & African literature; ed. by Phanuel Akubueze Egejuru and Ketu H. Katrak. Trenton, N.J. [etc.]: Africa World Press: (1997), p. 147–157.

Drozdovskyi D. I. LITERARY NARRATIVE AS A FORM OF DECOLONIZATION (IN D. MITCHELL'S "CLOUD ATLAS")

In this paper, the author has outlined literary narrative as a potent instrument of decolonization, one capable of reclaiming the marginalized voices of colonized peoples and fostering new modes of cultural expression. The study analyzes the role of hybrid identity within the context of colonial influence, focusing on the work of Léopold Sédar Senghor, whose synthesis of the French language with African elements creates a unique sociolinguistic space. Particular emphasis is placed on rhythm as a constructive dominant in Senghor's poetry, highlighting its pivotal role in shaping a postcolonial, and hybrid cultural identity. This research further explores decolonizing tendencies in contemporary British literature through an analysis of David Mitchell's novel «Cloud Atlas». It is argued that literary narrative serves as a vital mechanism for re-evaluating colonial legacies and shaping worldview in the face of contemporary geopolitical challenges. Decolonization is thus framed as a profound cultural and literary process that necessitates a definitive rupture with imperial narratives. Drawing on the scholarship of Iryna Satyho, the author demonstrates that hybrid identity is a natural response to assimilation, wherein literary "otherness" becomes a pragmatic tool for reclaiming cultural autonomy. Special attention is devoted to the novel's sixth narrative, which is interpreted as a strategy of decolonial distancing from capitalist and imperial models. The construction of a tribal language in the novel's post-apocalyptic future serves as a counterpoint to the logocentric paradigm of the neo-empire. This approach invites a reconsideration of language as the «house of being» (in the Heideggerian sense) – a medium that can either implicitly sustain colonial policies or function as a space for their subversion. Ultimately, the article demonstrates how literature, through narrative techniques and linguistic strategies, revises the colonial past and envisions alternative futures, challenging the "end of history" thesis in favor of the Nietzschean concept of eternal recurrence.

Keywords: *decolonization, literary narrative, hybridity, cultural identity, postcolonial theory, narratology, British novel.*

Конфлікт інтересів. Автор є членом редакційної колегії журналу. Для забезпечення незалежності редакційного процесу рукопис розглядався редактором, який не мав конфлікту інтересів з автором. Автор не брав участі у відборі рецензентів, процесі рецензування та прийнятті рішення щодо публікації статті. Рукопис пройшов стандартну процедуру подвійного сліпого рецензування.

Дата першого надходження статті до видання: 08.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.11.2026